

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,
1. Aprile
1867.

Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in 1. si 15. a
lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre
unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a.
Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu
postalu.

Nu
7

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu
gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10),
si la p. t. domnii corespundinti. Tóte epistolele sunt
de a se tramite la redactiune francate. Corespundin-
tiile nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu
se primescu.

Anulu
III.

CUPRINSULU: Geniulu evului nostru (finea.) — Cuprinde-se óre in Pravila legea breviariului? — Fundatiunea caianiana. — Necesitatea de a se propune scientiele agriculturii in instituttele nóstre teol. si pedag. ca si in scólele popul. (finea.) — Premie pentru preoti si docinti, seau cumu se ne formâmu „clasa midilocia,” clasa de industriari? — Sciri scolastice: I. din tractulu Bistritiei (partea de josu.) — Corespundintie: Sabitu (la tréb'a instruirii religiuariie prin gimnasie.) Budatelecu (capitululu blasianu si ajutorulu imp. de 18.000 fl.) — Amvonulu: Se bagâmu in sêma cerintiele tempului! (cuventu rostitu la sinodulu protop. gr. c. din Abrudu.) — Literatura. — Ochire prin lumea politica. — Varietâti.

Geniulu evului nostru.

(finea.)

Insa ca se nu me acuse fiii seclului nostru, cà i am inbetatu singuru cu citatiuni, voiú cuventá càtra dinsii puçinu si in limb'a ratiunei, pre carea unii dintre dinsii o adorédia ca pre dóm'n'a universului, si carea le este singur'a conducatória pre carier'a viatiei.

Crediu, cà nimene va aserá, fia càtu de pseudo-intieptu, cumca omulu in acést'a vale a lácremeloru póte viatiú conformu sublimei chiamári fàra de religiune supranaturala, carea pre elu, ca pre o creatura compusa din trupu naturalu si sufletu supranaturalu, se lu unésca cu Creatorele seu celu supranaturalu ca cu o cauza finale a fientiei si esistintintiei sale, — fàr de a fí silitu totodata a aserá, amesuratu consecintiei logiceii celei sanetóse, cà prunculu n'are neci o oblegamente càtra parintele seu, si cà prin urmare nu esiste cev'a legatura reciproca intre pruncu si parinte. Oblegamentile legaturei, sustatórie intre parinte si pruncu seau famili'a sa, le prescrie parte in sa si natur'a omenésca, parte destinatiunea finale a omului, parte autoritatea parintiésca. Asia si oblegamentile necsului, carele trebuie se unésca pre omu cu Ddieu, purcedu parte din esinti'a naturei domnedieesci si omenesci, parte din chiamarea finale a omului, parte din vointi'a lui Domnedieu supranaturala seau din revelatiune; si aceste din urma le prescrie religiunea supranaturala positiva. Supunerea vointiei fiului seau a familiei fàcia cu voi'a parintelui e legatur'a, seau — déca e iertatu a-o numí asia — religiunea familiei, profesata fàcia cu capulu familiei; deací s'a nascutu proverbiulu, cà „cutare familia seau casa are lege buna seau rea”. Earu supunerea neconditionata a vointiei familiei celei vaste a omenimeii fàcia cu vointi'a Parintelui cerescu, adeca a lui Domnedieu, e religiunea omenimeii. Din necesitatea necsului, prin carele s'a sentítu omenimeea unita cu Domnedieu, si-a luatú originea sa religiunea, asia càtu religiunea s'a ivitu in lume deodata cu parchi'a omeniloru celoru d'antâi.

Mai incolo totu neamulu omenescu, incependu din léganulu originei sale, a sentítu lips'a urginta a unui actu caracterisatoriu in religiune, din care actu ca dintru unu sorginte eternu se se inaltie precumu legatur'a principale a religiunei càtra Creatore, asia si córdele laterali ale consientiementului religiuariu omogenu intre profesiunantii aceleiasi religiune. Espresiunea ace-

stui actu solemnus si-o a manifestatu omenimeea prin sacrificiu. Deunde urmédia, cà déca ne vomu reintórcé din culmea de adi a propasírei neamului omenescu pana la léganulu lui, pretotindenea ne intelnimu cu sacrificie, dintre cari unele desí au fostu precátu necompativere cu maiestatea, santieni'a si marirea lui Domnedieu, preatát'a si dejositorie pentru demnitatea omenésca: totusi scopulu lorú a fostu onorarea domnedieirii prin religiune. —

Precumu parintele celu grigitoriu alu familiei regulate prescrie elu insu-si principalele recerintie si formalitâti ale legei casei sale: asia si Parintele celu adeveratu cerescu alu omenimeii, dupa atâte retaciri ale mintiei omenesci, tramitiendu pre unulu-nascutu fiulu seu Mantuitoriulu nostru I. Christosu, ne-a instruatú, cà prin ce sacrificiu trebuie se ne manifestâmu religiunea nóstra astfelu, càtu aceea se sierbésca precumu spre marirea lui Domnedieu, asia si spre inaltiarea demnitateii omenesci si spre salutea eterna a omenimeii. Mantuitoriulu nostru, dulcele I. Christosu, ca se coadune omenimeea cea retacita prin labirintulu doctrine-loru, opiniuniloru si concepteloru false, in staululu unitatiei credintiei adeverate; si ca se unésca mai strinsu si mai cu dulcétia sufletulu si anim'a aceleiasi, sfasiata de sagetile pasiuniloru selbatece, càtra anim'a plina de caritate eterna a Parintelui cerescu, cumu si anemele si sufletele fratiloru intre sine: religiunea, adusa printr'insulu din sinulu Tata-lui cerescu pre pamentu, o-a intemeiatu pre sacrificiulu necruntatu alu altariulu testamentulu nou, represintatoriu de sacrificiulu cruntu alu mortiei sale celei sante, ce a dat'ó schimbu in altariulu crucei pentru viati'a lunei; ear departandu-se din lumea acést'a, ca unu testamentu neinfrangiveru a lasatu si demandatu urmatoriloru sei: „Acést'a se faceti intru memori'a mea.” A voitu si dispusu totodata, ca sacrificiulu printr'insulu intemeiatu se fia nutrementulu spiritualu alu sufleteloru rescumperate prin sacrificiulu celu cruntu, oferitu Tata-lui cerescu in altariulu crucei; precumu se esprima Pascal: „Unulu dintre principiele celea mari ale crestinatatiei e: cà totu ce s'a intemplatu cu I. Christosu, trebuie se se petréca in sufletulu si trupulu facarui omu crestinu.”

Deci acei fii ai evului nostru luminatu, carii despretiuescu sacrificiulu mortiei lui Christosu si s. cuminecatura ca nutrementu sufletescu, déca voescu a fí consecinti in necredinti'a lorú, trebuie se nege necsulú, ce

esiste între familia și părinte; trebuie să se facă de minte intrăgă istoria a omenimei, ale carei pagini sunt pline de sacrificiile deosebitelor popoare și timpuri; trebuie să nege existența sufletului, carele are lipsa de legătură supranaturală cu Autorele sau și cu semenii săi, cum și de nutremente spirituale spre susținerea existenței sale; trebuie să nege finalmente chiaru ființei și existenței omului, carele conformu conceptului și chiamării sale stă din suflet și trup; și așa prin consecința trebuie să se degradeze neamul omenesc la starea ticaloasă a vitelor necuvențate.

Eată dar, că deca ne vom lua de cinosură judecării noastre, nu dăm falinariul religiei, ci singurul lumină — adeseori întunecoasă și orbătoare — a minții omenesci, încă și atunci trebuie să ne convingem, cumca indiferentismul religios sau ireligiozitatea și desprețuirea asedimentelor sănții mamei biserice la despăia pre omu nu numai de numele sântu de creștinu, ci și de demnitatea de omu. Pentru că ireligiozitatea nu se îngreșește de partea cea mai esențială a omului, carea singuru lu face pre elu omu, adică de sufletulu celu nemoritoriu; baremca și sufletulu are lipsele sale, fără de a caroră împlinire nu i-se garantează viața neci pre acestu pămentu, cu atâtă mai puțină cea eternă; ear fără eternitate omulu ar fi, nu chipulu lui Domnedieu, ci unu fantomu, o iluziune efemeră desiertă.

Spuneți-mi dăra, fii ai evului nostru, — carii ati desiertat și desiertat pocalulu vanităților lumesci, intru alu caruiă fundu, desu vău vi se pare a fi dulce, este ascunsă amaritiunea vieții, — pentru-ce fugiti și ve lapedați de pocalulu celu mangaiatoriu alu mantuirii, care l'a desiertat Mantuitoriu nostru I. Christosu plinu de dorerile celea crancene ale morții, ear nouă ni-lu ambia s. maica biserica plinu de dulcetiă speranției vieții eterne? precumu dăce Pascal: „Deca și-va examina fiacare omu cugetulu seu, lu-afă totdeună ocupatu cu trecutul și cu viitoriu; așa noi nu traimu neciodată, ci sperăm a trăi.“ Pentru-ce ve smulgeți din brațele celea iubitoare ale mamei biserice, și ve aruncați cu totul în celea inselătoare ale lumii și evului nostru celui făciarnicu?... Omule! Tu cauti în lume mangaiarea și alinarea dorerilor tale celor sufletesci, carea înse singuru religiea ti-o apromite și dă, precumu dăce Corine: „Religiea grăca nu eră ca cea creștină: mangaiarea nefericitilor, averea seracilor, și viitoriu moritorilor.“ Nu scii tu, că lumea nu-i în stare a vindeca ranele sufletului și ale animei, ci numai a le reinnoi? pentrucă ea n'are putere a aprinde în sufletulu omului schintăuă credinței, speranței și a iubirii creștinesci, ci a-o stinge.

Deca dar, oh omule! naiă speranției tale a patitu cumvă naufragiu în stancelu oceanului amegirilor lumesci, apuca scandură a mantuirii, carea e credința creștină, și cu ajutoriu acelei a desigur vei strabate preste marea cea spumegaudă și furibundă a opiniilor false și doctrinelor erone ale geniului evului nostru cătra portulu mantuitoriu alu indostulirii tale pămentene și alu fericirii eterne. Intorceți ochii de la lumea necredințoasă, pentrucă dinsă nu numai că nu ti va sterge lacrimile, ci așa îndelungatu tempu ti-le va storce dintr'insii, până ce și isvorulu mangaiatoriu alu lacrimelor încă va secă; necredința lumii nu scie altă, decât a storce lacrimile, ear maică cea adevărată, s. biserica, le alina și sterge prin credința cea mantuitorie. Oh omule! până cându încă esti unu cive alu pa-

triei trecutore pămentesci, nu întârziă a te face și civele remului cerescu, cautându-ti adăpostulu în sinulu mamei biserice, de carea singuru prin umilită supunere a minții și voiei tale intru ascultarea credinței mantuitorie a lui Christosu te poti apropia. Astă apare și din cuvintele invetiaturii Wiseman: „Biserica catolică e asemenea unei cetăți, la carea depre întregulu rotogolu alu pămentului ne potemu apropia prin deosebite cărari, pre cararea cea colțuroasă și spinosă a discușiunii togmă așa, ca și pre ceea înflorită a sentirii. Ci deca am ajunsu la murele acestei cetăți, pentru toti esista numai o singură intrare; o porță îngustă și umilită ne conduce în lăintrulu ei, prin carea nu poti trece, fără de a frange cerbică a naturii revoltante și superbiă a minții îngănfate. Si cine nu voește să intre prin porță a supunerii necondiționate față cu credința și invetiatură biserice, pôte se amble giuru-împregiuru, până cându i-va plăce, și se mire de măiestrea edificiilor și bastilelor acestei cetăți; că elu totusi cive alu cetății necicându nu pôte se fia.“

Alimpiu Barboloviciu,
preotu romanu gr. c.

Cuprinde-se ore în Pravila legea breviariului?

Papă Benedictu XIV., pentru înaltă sa știință, „bibliotheca ambulans“ poreclitu, în constituțiunea „Eo quamvis“ dăce, că preotimea gr. cat. n'are lege anumită nice obligatiune strinsă de a recita breviariulu, ci o face acestă numai din dăcina laudăvera. Și totusi în nru. 22 alu „Sionulu r.“ din a. tr. se află unu articulu intitulat: „Pravila noastră și orele canonice.“ Bravo! — cugetă intru mine — traimu în epocă inventiunilor; și deca monachulu Bertoldu Schwarz a inventat pravulu nătratu, pentru-ce se nu inventeze unu teologu seculariu ceea ce n'a știut-o „bibliotheca ambulans“, potendu fi dinsulu o bibliotecă și mai mare, apoi și „bibliotheca volans“, ca unu alu doilea Icaru? Deci ține-te „bibliotheca ambulans“, că acumă ti-ai datu de omu!

Dar ce se vede! Număidecătă începundu a lu ceti, află, că „de me fabula narratur;“ deorăce dăce, cumca „la cele scrise în nru. 12 alu „Sionulu r.“ de estu tempu despre orele canonice, cu privire la obligatiunea de a le recita, am onore a comunică aici două capete din Pravila, fără a me demite în discușiune mai lungă.“ — Dauna, foarte mare dauna, că n'avu onore a fire învrednicitu spre atare discușiune, după-ce io, țintindu usorarea sarcinei clerului obositu de afacerile cele multe, o tema așa de mare însemnată togmă pentru aceea m'am încumetat a-o suscepe, ca prin desbateri, chiarificari, discușiuni și schimbulu opiniilor reșindă la adevăru, se ne afle gâtă sinodulu, carele — precumu se vorbiă pe atunci — eră se se ținea. Și acestă cu atât mai vertosu, că savorulu tridentin în sies. 24. c. 12. apriatu dispune, precumca „cetera, quae ad debitum in divinis officiis regimen spectant, synodus provincialis certam cuique formulam praescribet.“ Episcopii latini mai a tuturoru țierelor au și facutu dispusetiuni, cătu de abia se află vreună, în carea se nu se fia decretat ceva în privința orelor canonice; numai noi ne aflăm încă totu cu cialovulu celu vechiu și lungu, neavendu încă breviariu, adică cialovu scurtat. Deci nefiendu fericitatu cu discușiune mai lungă, ci înpropriaminte ata-

catu, me sentiescu provocatu, se me demitu eu in discu-
siune mai lunga, precumu urmédia. —

Déca vomu luá in consideratiune intielesulu acelu-
dóue capete si auctoritatea conditionalu permisiva a Pra-
vilei, in Enchiridionulu lui Szilágyi la pag. 115—116
descrisa, vomu reesi totu la cele díse in nru. 12 alu
„Sionului“, unde se díce, cá „vigórea acestoru canóne
depinde de la conditiunile adause“, ba inca si la mai cri-
teca stare, revoltante decisiuniloru papali. Ca se ne
convingemu despre adeverulu premiseloru, este de a se
cunósce auctoritatea Pravilei, in carea stá ea la noi
greco-catolicii.

Cuprinsulu capului 66, carele contine numai oble-
gamentulu prepararei la s. liturgía, este: „care preotu nu
si-va cetí ciasurile si va face liturgía, acél'a are pecatu.
Asi adara care preotu nu face liturgía si nu si-cetesce
ciasurile, n'are pecatu? Se ne intielegemu! — In sensulu
decretului conc. trid. ses. 2. statoritu fiendu, cá „sacrifi-
cium missae quolibet saltem die dominico . . . pera-
gere satagant“, deci in díle deobsce nedícundu seau ne-
facundu preotulu liturgía, nu este obligatu a si-cetí cia-
surile, si lasandu-le, n'are pecatu, cá face destulu pre-
scriptului legei. — Din acestu asertu riuréza inca o in-
trebare, la carea Pravil'a nu dá nici o deslusíre. Intrebarea
e, cá ce va face preotulu facundu liturgía, candu dupa
tipicu necumu se se impreune pervi ciasu utreniei, ba
nici ecsapsalmii nu se cetescu, precumu in dominec'a
inviarei scl.? Ore caus'a, pentru carea le opresce tipiculu
acele fácia cu santele sierbintie, n'are inriurire si in ob-
legamentulu preoties, cu de a cetí ciasurile? Eu dícu,
cá are; cáce legea seau tipiculu santeloru sierbin-
tie este principale, prin urmare de preferitu, si
ciasurile su numai accesorie si secundarie. — Eara in-
cátu se díce mai incolo, cá „déca va face liturgía,
de le va cetí, este neimpreunatu pecatului,“ nu se
díce nici mai multu nici mai puínu de cele díse la loculu
seu in nru. 12. alu „Sionului“: un'a cá, si in intielesulu
acestui capu alu Pravilei, „de le va cetí“ este conditiune;
alt'a cá este iertata suplinirea mai tardía, adeca dupa s.
liturgía. Si ast'a la latini inca e si devolutiva, precumu
ne invétia Dominicu Viva (Thes. damn. p. XIII.): „Ha-
bens capellaniam collativam, si studio literarum vacet,
satisfacit suae obligationi, si officium per alium recitet;“
prin ce se intaresce incheierea articolului din nru. 12.
alu „Sionului,“ cumca „legea breviariului pre clerulu
gr. c. numai intr'atát'a lu obléga, incátu póte acelei'a
satisface, si nu mai departe.“

Ce se atinge de c. 72 alu Pravilei: „Care preotu
si-va lasá slugib'a pravilei sale, adeca vecerni'a si utreni-
a si cealealte tóte, acél'a se se canónesca cátev'a díle
scl.“, intielesulu lui este intimarea generica a oblega-
mentului preotiescu spre inplinirea sierbintieloru enu-
merate in díle competinte, ma nu in tóte, ceea ce nici este
cu potintia, macaru tóta diu'a si nóptea se nu faca alt'a
preotulu, ci numai sele reciteze acele, la ce nici calu-
gherii nu su deobligati in capulu 122 alu Pravilei; ear
moralulu ne invétia: „Qui non potest recitare matutinum
et laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur,
quia major pars trahit ad se minorem.“ D. Viva p. 5 si
126. Ast'a o díce si Pravil'a prin espresiunea „si cealeal-
te tóte“, voindu a intielege canonea celoru ce nu facu
nimic'a. — Apoi nice nu se potu numí si díce acele tóte
numai siepte laude, ci si de sieptedeci si siepte de ori
cáte siepte, la ce nici Davidu nu s'a estinsu, carele prin
cuventele „de siepte ori in dí te laudáí Dómne“ a voitu
a esprime numerulu celu santu septenariu, sub care se

intielege, cá se cade totdeun'a a se laudá Domnulu, si
ast'a o face fiacare crestinu bunu, decáteori se róga lui
Ddieu. „In septem partes, quae vulgato nomine septem
horae canonicae nuncupantur, institutum fuit istud offi-
cium; quia nimirum cum septies per diem justus cadere
dicatur, ut observat Hieronymus, et hostis ille antiquus
septem spiritus nequiores se in nostram perniciem as-
sumat, septies proinde divinam opem inclamare et sep-
tiformis Spiritus gratiam supplicibus votis exposcere de-
bemus, ut et sursum ascendere, et tot adversantibus
hostibus resistere valeamus.“ Abelli, Sacerd. Christi. p.
74. ed. Agr. „Ideo per certa intervalla horarum et tem-
porum etiam verbis rogamus Deum.“ Augustin. ep.
130. c. 9.

In tempurile cele betrane se poteáu efaptuí cele
ce se dícu in urma, cumca „cele siepte laude de mai
susu detoriu este totu crestinulu se le díca, si preotu
si mirénu“; deórace dinaintea persecutiunei cu totii se
coadunáu in cev'a locu ascunsu, unde petreceáu diu'a
nóptea, si fiendu necurmatu in periclulu viatiei, in tóte
dílele se pocaiáu si se cuminecáu, dinpreuna cantandu
psalmi si imnuri; eara déca din vreo intemplantu nu erá
de fácia sufleteriu, erá suplinitu prin credintiosii sei,
potendu face, ca totu atáti'a apostoli, afara de liturgía
tóte, precumu marturisesce si loculu susu-citatu alu
Pravilei, fára de a fi fostu ingreunatu numai preotulu.
Si togm'a de aici si-trage inceputulu breviariulu latinu.
„Annus erat non multo amplius, díce s. August., cum
Justina, Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum
Ambrosium persequeretur haeresis suae causa, qua fuerat
seducta ab Ariano. Excubabat pia plebs in ecclesia,
mori parata pro episcopo suo, servo tuo. Tunc hymni
et psalmi ut cantarentur, secundum morem orientalium
partium, institutum est, et ex illo in hodiernum reten-
tum.“ Confess. 6. c. 7.

É, dar mai apoi prin santi rintipa s'au organisatu si
chorulu si santele sierbintie, caror'a prescriendu tipi-
culu, acum'a numai in díle deosebite se face pavecerni-
ti'a; in díle deosebite se face utreni'a cu ór'a prima; in
díle deosebite se coaduna la beserica nóptea spre a cele-
brá nocturnele seau spre a face bdenia, va-se-díca preve-
ghiare; este diua, candu se impreuna vecerni'a cu litur-
gía, ca in diu'a antáia a rosalieloru; este diua, candu
inceputulu slugíbei se face cu vecerni'a; avemu liturgía
marelui Vasiliu; avemu liturgía lui Ioanu gura-de-auru;
avemu liturgía presanctificatória scl. Ma tóte deodata se
se díca, a esítu din pracsá, si asia capului Pravilei susu
citatu nu se face destulu. Acumu intrebu, impreuna-se pe-
catului cei ce au asediatu asia? Déca se impreuna, atunci
si preotulu va avé pecatu; déca nu, nu.

Sant'a maica beserica privindu sórtea mireniloru,
cuprinsi cu castigulu medieloru viatiei, i-a deslegatu de
obligatiunea de a ascultá in tóte dílele santele sierbintie.
Óre preotulu nu e totu in acele inpregiurári? Óre mai
vitrega se fia beseric'a cátra preoti, caror'a ea le a de-
mandatu, ca numai in díle de dominece si serbatori se
faca liturgía? Eara Pravil'a in loculu amintitu de cele-
brarea liturgíei facundu aternatórie cealealte, cari tóte
inplinindu-le atunci preotulu, au nu satisface obligatiu-
nei sale? Si déca satisface, cine va poté díce, cá preotulu
pecatuesce neinplinindu aceste tóte in tóte dílele? Nime;
cáci „lex posterior abrogat priorem;“ si alt'a e starea
preotiloru mireni, alt'a a calugheriloru.

Din cele díse pana acumu se adeveresce, cá cele
dóue capete ale Pravilei nici se potu considerá de legea
ciaslovului, nici cá su strinsu obligatórie pentru unu

preotu pietrinu seau de miru. Prin urmare pap'a Benedictu XIV. a avutu dreptu, dicundu: „cà preotii gr. cat. n'au lege anumita, nici oblegatiune strinsa de a recitá órele canonice“. Asiadara voindu a sustiené datin'a cea laudavera, din carea, dupa precitatulu locu alu s. Augustinu, si-trage originea sa legea breviariului la latini, credu cà nu va fi pretinsiune incordata, de a se scurtá cele siepte laude, ca asia se le póta recitá mai pre usioru si preotulu orientalu in tóte dílele. Cáci aceea e dreptu, cumca in recitarea óreloru canonice, si preste totu in dese rogatiuni si meditatiuni pie, se manifestédia viati'a spirituala a preotului. Pana atunci clerulu gr. cat. va face câtu va poté; cà unde nu este lege, nu póte fi nici oblegatiune.

I. Balcu de la Bistr'a,

em. protopopu gr. c.

(finea va urmá.)

Fundatiunea caianiana.

Fundatio reverendissimi d. Dem. sen. Káján, quondam praepositi capituli Balásfalvensis, anno 1806. in 5000 R. fl., 1820. in 6000 R. fl. constituta.

In nomine sanctissimae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti; mei praesens et in meis actionibus ex toto liber, pro casu, quo e vivis absque nova alia super propriis rebus facta dispositione decederem, sequenti modo de omni mea substantia dispono:

1. Anno superiori 1806. transposueram excellentissimo d. praesuli ac praelato meo, Ioanni Babb, episcopo Fogarasiensi, R. fl. 5000 in schedis bancalibus, fundo religionis proponenda ex illius summae annuo interusurio pia fundatione; quos etiam dignata est sua excellentia paterne acceptare, fundo religionis inferre, et licet cum devaluatione non parum decresceret, ad meam intentionem et humillimas preces anno superiori 1816. ita dignata est disponere, ut tota summa interusuralis (de suo proprio etiam aliquid addendo) cedat pro perpetua fundatione Gr. cath. parochi, cantoris, et tempii Szász-Fenes, inclyti comitatus Kolos, et quidem annue parochi 120 R. fl., cantori 30, templo 50 R. fl. obtingant; cui piissimae praesuleae dispositioni ima cum demissione etiam nunc assentior. Porro

2. Quum praeter praemissos haberem adhuc certam summam pecuniae, quam in bonum ecclesiae ab initio constitueram, ut in vivis ipse plenarie disponerem, 600 aureos caesareos in schedas bancales, 6000 R. fl. facientes, commutari feci, ac ita hos 6000 R. florenos cum demissis precibus suae excellentiae episcopali transposui, qua dignaretur, eosdem etiam acceptare et fundo publico inferri curare, ut eorundem interusurium iterum personis ecclesiasticis in aliquale adjutorium cederet; quibus meis precibus excellentissimus praesul deferens, sub 14. Aug. 1819. non tantum acceptavit, verum insuper plenam facultatem fecit determinandi personas, quae de hac fundatione participarent. Huic itaque praesuleae dispositioni satisfactorius, sub 24. Ian. 1820. in instrumento legali, tam pro praesenti quam pro futuro, et ipsas personas determinavi, et rem totam uberrime declaravi. (*Reliqua testamenti puncta huc non faciunt.*) Sig. Balásf., die 23. Ian. 1820.

Demetrius Káján m. p.,
praep. et canon. v. cap. Balásf.

Recognitio episcopi, quod 6000 R. fl. acceptaverit eosque fundo cleri commassaverit 14. Aug. 1819.

Infra scriptus recognosco, me sub hodierno a reverendissimo fratre praeposito Demetrio sen. Káján sex mille R. florenos, in schedis ut vocantur valutibus, percepisse atque capitalibus cleri ita ingremiasse, ut a prima affuturi mensis Novembris de his quoque interusurium currat, ea tamen lege: ut obveniens interusurium 360 R. fl., dum vixerit, ipse fundator Demetrius sen. Káján praep. percipiat, pro suo nutu distribuendum iis, quibus magis proficuum iudicabit; ante mortem vero determinet, cui quantum in futurum cedere debeat, ne ullas capitulum in hac fundatione quocumque respectu difficultates experiatur. In quorum fidem has propria manus subscriptione et usuali minori sigillo roboratas dedi litteras. Balásfalvae, 14. Aug. 1819.

(L. S.) Episcopus Ioannes Babb, m. p.

Ultima dispositio Demetrii sen. Káján circa universam suam fundationem, 26. Ian. 1820. facta.

Ingravescente jam aetate et gravi morbo, saepe ad educationem animae, affligente, ad priorem summam, suae excellentiae episcopali transpositam fundoque religionis illatam, cujus interusurio ferme ex toto dotata exstitit parochia Szász-Fenesiensis, locus nativitatis meae: ante vitae finem statui, etiam de reliqua mea pecunia, quam in bonum ecclesiae a principio applicare statueram, finalem dispositionem facere. Itaque cum haberem 600 aureos caesareos, illos commutavi in schedas valutaes, sex mille R. florenos facientes, et oravi suam excellentiam episcopalem, praesulem et praelatum meum Ioannem Babb, quo dignaretur, ad reliquam suam summam, in dotationem cleri ad fundum religionis illatam, pariter in dotationem aliquot personarum ecclesiasticarum acceptare; qui etiam paterne acceptavit, unaque reversales super tali acceptance sub 14. Aug. 1819. dedit, facta mihi potestate, de illis disponendi, qualibus ecclesiasticis personis interusurium annue in 360 R. fl. obveniens cedere debeat. — Illud itaque interusurium, in 360 R. fl. consistens, in genere lego et testor personis ecclesiasticis dioeceseos Gr. cath. Fogarasiensis, in cura animarum constitutis, quo v. capitulum in illorum aliquale adjutorium fraterne impertiri dignaretur; verum quum naturaliter sanguine aut affinitate junctis, etiam ecclesiasticis, benefacere me obligatum sentiam, ita dispono, ut prima et potior ratio habeatur ecclesiasticorum mihi sive sanguine sive affinitate junctorum. Omnes etiam, qui ex hac fundatiuncula participabunt, annue pro refrigerio animae meae, meorum genitorum et proximius sanguine junctorum, quotannis celebrent diebus feriatis per 20 sacra, et interdum saltem in reliquis suis sacris faciant commemorationem. — Modo autem in principio, quum affines haberem in cura animarum constitutos, in specie constituo dari ad dies vitae a. r. dominis: Gregorio Farago, parochi Fejérdinensi, 150 R. fl., Simeoni vero Strengye, parochi Türiensi, 100 R. fl.; et quidem ita, ut siquis illorum ante meas neptes, suas conjuges, decederet, concernens rata cedat taliter illorum viduis papadiis, pariter ad vitae dies, cum plus quam notum sit, viduas papadias ad miserimum statum pervenire solere; nullatenus autem talis dispositio extendatur ad alias successorum consanguineorum aut affinium viduas papadias. — Super reliqua remanentia 110 R. fl., si supremum Numen me ex hac vita evocaverit, antequam valerem etiam de illis disponere, integrum erit v. capitulo, etiam alteri ecclesiastico eosdem assignare; ita tamen, ut si evenerit, ut con-

sanguineus aut affinis ecclesiasticus se exerat, iidem 110 R. fl. eidem assignentur.

Signat. Balásfalvae, 26. Ian. 1820.

Demetrius sen. Káján, m. p.
praep. et can. capit. Balásf.

Prelanga acesti'a a mai testatu 500 fl. renani in folosulu v. capitulu din Blasiu. —

Dupa-ce s'a vediatu dispusetiunile testamentarie ale fericitului prepositu intru tóta estinsiunea loru, lasati se urmeze si câte've'a reflexiuni privitorie la administratiunea acestei fundatiuni.

1) E adeveratu, cà v. capitulu metropolitanu este investitu cu dreptulu, de a administrá tóte fundatiunile puse sub supraveghiarea aceluasi; inse, dupa modest'a mea parere, acestu dreptu este cercuscrisu si marginitu prin testamentele respective, asia câtu vv. administratori necedecumu nu potu se dispuna incontr'a determinatiuniloru espresse in testamente.

Precumu se vede destulu de apriatu din testamentulu aici publicatu, piulu fundatoriu a determinatu cu tóta punctuositatea, *cui* se se conferésca salariele facute de dinsulu, si *cátu?* Le a rotunditu in cifre acurate de 120, 30, 20, 150, 100 si 110 fl. v. v. — Vine dara cu totulu curiosu si neesplicabilu, pre ce s'a potutu basá v. capitulu, candu a taiatu unele din acestea sume, determinate de insu-si testatoriulu, chiaru si in câte trei parti miserabile de 21 fl. v. a., precumu s'a facutu cu salariulu lasatu parochului din Feiurdu. Déca acést'a licintia, ce si-a luat'o v. capitulu si intru administratiunea altoru fundatiuni, mai alesu familiare, ar avé vreunu temeiu, atunci veneratu acelasi ar fi fostu cu multu mai consecinte, déca ar fi luat'u inca demultu la cutitu anatomicu tóte stipendieele facute si rotundite de preademenulu episcopu I. Bobu, precumu si cele ramontiane scl., si le ar fi taiatu si desplicatu dupa placu, numai ca se se póta inpartasi câtu mai multi concurenti. Dar acést'a n'a facut'o si neci cà o va face; càci intru adeveru atunci neci v. capitulu n'ar poté se calculeze, unde ar ajunge in fine cu o atare desplicare si inbuatire.

Insa aici este cev'a si mai multu. Prepositulu Demetriu Caianu a determinatu cifrele salarielor, facute de elu, cu scopu apriatu, de a incungiurá orísice dificultati si incalcéle pre venitoriu. Eata ce díce in asta privintia episcopulu I. Bobu in reversalulu seu din 14 Aug. 1819: „Ante mortem vero determinet, cui quantum in futurum cedere debeat? ne ullas capitulum in hac fundatione, quocunque respectu, difficultates experiatur.“ E fórte evidentu dara, cà acést'a fapta a veneratului capitulu metrop., prelanga aceea cà nu este necedecumu practicabile, nu e nece justificabile, ci deadreptulu opusa prescrieriloru testamentarie, opusa intentiunei pie a fundatoriului.

2) Ce se tiene de modalitatea conferirei acestoru stipendie, acést'a se face parte pre calea concursului, parte si fàra concursu; si acést'a din simpl'a causa, cà si aice „quandoque et bonus dormitat Homerus.“ . . . Ci totusi, ca se si-póta cinev'a formá o idea câtu mai corecta despre lucru, lasati se urmeze aici unulu din cele mai próspele esemple; cà desí se díce, cumca „exempla sunt odiosa“, se mai spune si aceea, cumca „exempla trahunt.“

Prin cerculariulu metropolitanu din 26 Noemb. 1866 nru. 1609 s'a curentatu sub conditiunile aretate in testamentu dóue salarie din fundatiunea caianiana,

unulu de 42, altulu de 21 fl. v. a. Au concursu siepte insi: 1 nepotu de gradulu alu patrulea si alti 3 de gradulu alu cincelea, 1 afinu de gradulu alu patrulea si alti 2 de gradulu alu cincelea. In 11 Marte a. c. s'au conferitu ambe salariele. — Acumu póte veti fi curiosi a scí, cui s'au conferitu din atáti'a concurenti? Vetu cugetá póte, cà celui mai deaprópe nepotu? V'ati insielá fórte. Déca nu, celui mai seracu? Necedecumu. Asiadara celui mai betranu si mai meritatu? Ferésca Ddienu. Eh, dar apoi cui s'au conferitu? Eata cui: unulu s'a conferitu celui mai departe consangénu, celui mai teneru si mai puçinu meritatu, si totodata celui mai avutu preotu, nu intre toti concurentii, ci in tóta archidieces'a. Caus'a gacésca-o cine va voi. Atát'a e numai de a se adauge, cà respectivulu salarisatu principalmente e *docinte* la scólele normali din S. Reghinu, si numai secundarminte e coajutoriu parintelui seu archipresbiteru, precandu fundatoriulu díce apriatu: „Testor personis . . . in cura animarum constitutis;“ pentrucà si unu copulu o scie aceea, cà déca are cinev'a dóue óre de prelegere demanéti'a, dóue dupa amédi, si prelanga acestea inca ocupatiuni scolastice de revediatu si de cetitu etc. etc., „cura animarum“ numai intru atát'a o are, incátu i mai remane tempu de la trebile scolastece. Celalaltu salariu s'a conferitu unui'a din cei mai departe afini, prelanga unele motive puçinu combinabile cu conditiunile testamentului. Eara apoi celoralalti nu le a remasu neci macaru mangaiarea, de a poté díce, cà dreptatea s'a respectatu in tóta privinti'a.

Cumca apoi „exempla hujus generis trahunt“ (?), va fi destulu a aduce o fapta numai. Fericitulu si preademenulu profesoriu I. Tari'a a lasatu o fundatiune micutia pentru nepotii sei. Venindu vorb'a, la facerea testamentului, despre administratiunea ei, unulu din cei de façia a propusu, si inca cu motive ponderóse, cà ar fi bine se se administreze, ca si celealalte fundatiuni ale clerului si natiunei, decàtra v. capitulu metrop.; atunci espertulu profesoriu díse: „Mei! si io am fostu nepotu episcopului Bobu si n'am capetatu neci macaru unu cruceriu reu din stipendieele lui in tóta viati'a mea.“ Cu acestea cuvente si in acést'a convingere puçinu dupa aceea a adormitu in Domnulu, ear fundatiunea dinsului pana in diu'a de adi nu e sub administratiunea venerabilelui capitulu.

Altcumu cu lucruri d' al' de estea clerulu s'a dedatu pana acumu intru atát'a, incátu prelanga tóte resentiementele, ce producu ele, si-resuffla amaritiunea animei simplu cu cuventele: „Dómne iérta!“ rogandu-se pentru unu venitoriu mai ferice decátu presentulu. Aici se aducu inainte acestea numai spre a aretá, cà clerulu nu le primesce, nece le inghite cu atát'a recéla si indiferentismu, precumu se pare cà voru se créda unii.

3) E unu adeveru redicatu preste tóta indóiél'a, cà tóte fundurile, câte se afla sub administratiunea veneratului capitulu, suntu proprietate eschisiva a clerului si a natiunei, eara in specie cele familiare a familielor respective. Pre bas'a acestui adeveru necontestabilu dóra nu va fi prea cutezatu lucru, a pune cu modest'i'a cuvientiósá câte've'a intrebàri categorice, si anume: a) Din ce causa nu s'a datu la concursu intregu salariulu caianianu de 46 fl. 20 cr. v. a.? b) Pentru-ce s'a detienutu salariulu preotului din Miscreacu trei ani intregi necurentatu? c) Ce s'a facutu cu acesti bani neestradat delocu? — Déca v. capitulu ar binevoi a dá órecari desluciri asupr'a acestoru intrebàri juste, n'ar face alt'a, decátu,

înplinindu un'a din cele mai sante detorintie, si-ar de-oblegá la recunoscintia si multiamita sincera pre cei indreptatiti. *)

Blasiu, in 18 Marte 1867.

Trei caianiani.

Necesitatea de a se propune

sciintele agriculturii ca studiu obligatu in institutetele nóstre teologice si pedagogice ca si in scóelele populare.

(finca.)

Romanii nostri mai toti se ocupa din profesiune cu agricultur'a eredita de la vechii strabuni. Deci pentru noi numai si numai agricultur'a e isvorulu principale alu bunastarei si avutiei natiunali; acest'a ne este uniculu radímu materiale. Prin urmare déca e vorb'a, ca poporul seau natiunea se inainteze, atunci cea de antáia detorintia ne este, ca se invetiámu pre poporu a si-cultivá mai ratiunale agrii si a economisá mai bine; deóráce atunci, candu agricultur'a va fi in flóre la noi Romanii, asemenea va inflorí si natiunea intréga; ear dincontr'a nu putem sperá nece unu bine.

Din aceste urméza, cá toti voitorii de bine ai poporului romanu trebuie se conlucre intru acolo, ca agricultorii nostri se se folosésca de unu metodu mai ratiunale intru cultivarea pamentului si se fia economi mai buni. Pentruca pre care patriotu adeveratu nu-lu va sagetá dorerea pana la anima, vedindu pre fiii tari si sanetosi ai tieraniloru nostri crescundu ca pinulu in munte, fara a se fi inpartasitu cumu se cade si amesuratu ocupatiunei sale fiitórie din cultur'a spirituale? Croitoriu, carele numai aculu are de a-lu portá, nu se iea nece intr'o consideratiune, déca nu are invetiatur'a literaria receruta, déca nu a caletoritu prin tiere si nu a facutu esamenele seau probele indatinate, prin cari se dechiara de maestru. Tenerulu devotatu agriculturii inse e condemnatu a remané prelanga lopata si vite, fara de fi instruat ratiunamente intru profesiunea sa. Apoi pótese omulu mirá, déca introducerea unei economie mai ratiunali intre poporu e inpreunata cu atátea greutáti! Ma déca te vede tieranulu, cá voiesci a introduce altu metodu intru cultivarea pamentului, te iea in risu si díce, cá lucrí incontr'a legiloru naturali.

Cu totulu altminte e la maestrii. Pentruca acesti'a au avutu educatiune scolastica si instructiune profesionale; la acesti'a in tóte partile vedi progresulu celu mai inbucuratori; aici numai unu impulsu trebuie, si indata se propaga o inventiune nóua cu celeritate de fulgeru: precandu unii agricultori nu primescu ce e mai bunu si mai folositoriu, déca i-lu vei dá gat'a in mana pre nemicu, deóráce elu „remane pre langa ce s'a pomenitu.“ Bine díce dara unu proverbu germanu, cá „unui progresu in agricultura, spre a inaintá cale de 1 óra, i trebuie 10 ani.“ Apoi cumu se si póte asteptá altminte, candu agricultorulu nu a invetiatu nemicu si nu a fostu silitu a depune esamene, ca alti profesiunisti!

Tóte profesiunile ieau parte la progresele civilizatiunii; tieranulu singuru zace inca in léganulu prunciei, fara sentimente moderne, nebagatu in séma si uitatu de toti; desí elu face poporulu si natiunea, mai vertosu la noi Romanii. Seau dóra tieranulu e condamnatu se fia fara scientia, ca cu atátu mai iusioru se-lu póta speculantii despoiá de fruptele castigate de elu cu sudórea faiei? — Singuru agricultorulu e, carele la noi inca nu are scóla pentru profesiunea sa; precandu pentru alte profesiuni s'au ingrighiatu ómenii in ast'a privintia, ma la acesti'a se afla determinatu si tempulu pentru invetiatu si suntu esamene stricte, dupa cari se recunósce cinev'a de aptu spre a fi maestru.

Va díce póte cinev'a, cá cultivarea pamentului e o maestria usióra, la carea nu se recere atát'a scientia, etc. — Acel'a, carele astfeliu cugeta, se insiéla fórté; deóráce agricultorulu ratiunale trebuie se aiba cunoscintie naturale; trebuie se cunósca natur'a animaleloru, a plantelor si a mineraleloru, cá cu aceste tóte are de a face in tóta diu'a; mai incolo trebuie se scia fisic'a seau legile naturali, deóráce agricultorulu are de a se luptá fórté desu cu elementele naturei si aceste demulteri suntu in stare a nemicí intentiunea agricultoriului, déca elu nu se va scí acomodá dupa acele legi.

Acumu ne vine dar intrebarea: unde si cumu se invetie agricultorii nostri agricultur'a mai ratiunale? Respunsu: in prim'a linea la tóta intemplantia in scóelele populare se póte acést'a invetiá, deóráce in aceste fiacare fiu de tieranu are intrare; aici e dar de a se incepe si a se pune fundamentulu, ca copiii din crudele loru teneretie se incépa a prevedé, cá este in agricultura si unu modu mai ratiunale decâtu acel'a, de carele se folosescu asta-di parintii loru, care modu mai ratiunale observandu-lu intru cultivarea pamentului, acest'a va produce mai multu si economulu va avé venitu mai mare. De aici apoi de sine urméza, cá mai antáiu docintele insu-si trebuie se scia agricultur'a ratiunale, pentruca se o scia propune, atátu teoretice cátu si in pracsá, ca prin acést'a din urma se dee exemple vii despre folosulu agriculturii ratiunale; cáci numai asia va poté face inpresiune in teneri si in parintii acestor'a, numai asia va scí castigá si trage in partea sa anumele prunciloru si ale parintiloru si le va poté dá impulsu spre a inbraiosia cu caldura reformele folositorie intru cultivarea ratiunale a pamentului.

Dreptce se vedesce *necesitatea de a se propune agricultur'a ca studiu obligatu in institutetele nóstre pedagogice*. Prin urmare noi cu totu dreptulu potemu pretinde de la o scóla popularia, ca in acést'a nece unu docinte se nu intre ca atare, déca nu e educatu si instruat *pentru tíera*, va-se-díca déca nu a studiatu bine si agricultur'a ratiunale.

Mai incolo inse am dísu, cá si in institutetele nóstre teologice e necesariu a se propune agricultur'a ca studiu obligatu. Acést'a afirmatiune o motivezu cu urmatóriele: 1. Fiacare parochu e totodata si directorulu scólei din comun'a respectiva, si ca atare e detoriu a supraveghia, cá óre docintele inplinesce-si detorinti'a dupa cuvenintia, ori ba? Apoi acést'a misiune cumu si-va poté-o inplini parochulu, déca elu insu-si nu are cunoscintiele necesarie despre obieptele, cari suntu de a se propune in scóla? Ear atare obieptu e si agricultur'a si economía. 2. Esperinti'a ne invétia, cá teologulu uneori nu intra in parochia indata-ce a absolvatu studiule teologice, ci cátv'a ani e silitu a fi docinte; deci ca atare inca trebuie se scia agricultur'a. 3. Preotii nostri preste totu au

*) Precumu ne respicaramu si dealteori, noi tienemu mai consultu a se dá la lumina atari nemultiamiri, pentruca astfeliu partea respectiva se le póta intempliná cu deslucirile recerute. In casulu de faia o feceramu ast'a maicuséma si pentru aceea, ca se potemu si insi-ne asigurá pre domnii „trei caianiani,“ cumca, precátu intieleseramu din funte segura, v. capitulu se pregatesce a dá doritele ratiociniuri si mai inainte de convocandulu sinodu, carele de atát'a tempu se totu cerne, dar nu se mai frementa. La tóta templantia noi cu totii suntemu civii unei ere si imperatie constitutiunali, deci nu ne póte fi si nu se cuvina a ne fi frica de publicitate.

posesiune eclesiastica ca „portiune canonica“; acést'a trebuie se o cultiveze precâtu se póte mai bine, din interese propriu si comunu, ca asia preotímea nóstra se ajunga la o stare materiale mai buna. De aici inca urméza de sine, cà teologulu trebuie se invetie agricultur'a ratiunale, ca se scia cultivá mai ratiunalu agrii sei.

4. Chiamarea parochului e, ca elu intru tóte se premiérge cu esemplu bunu, demnu de imitatiune; elu, dupa s. scriptura, trebuie se fia intru tóte „lumin'a lumii seau a poporului“; deci acést'a trebuie se fia si pre terenu-lu agricultur'ei, ca tieranulu inaintatu in etate, neavendu ocaziune a invetiá agricultur'a ratiunale in scóla, se o póta invetiá încâtv'a in pracsá, luandu esemplu de la parochulu locale, carele si dealtmintrea are cea mai mare influintia asupr'a poporului.

Cu aceste credu, cà predeplinu am documentatu *necesitatea de a se propune agricultur'a ratiunale ca studiu obligatu si in institutetele nóstre teologice.* — Spre cea mai mare bucuría si mangaiare ne póte serví in ast'a privintia ingrigirea parintiésca a veneratului ordinariatu metropolitanu din Blasiu, carele a binevoitu gratiosu a ordiná si introduce propunerea agricultur'ei ratiunale in institutul teologicu si in celu pedagogicu din Blasiu; deci nu ne resta altu cev'a, decâtu se orámu cu totii, cu anime palpitande de bucuría, acestoru institute rezultatu câtu mai salutariu, ca membrii loru se devina aievea conducatori bravi generatiunei urmátorie! —

Incheiandu se mai spunu óre, câtu sentímu de aduncu necesitatea unei cărti bune de agricultura si economía? Onoratiu lectori ai acestei fóie si-voru fí aducundu a minte, cà eu am voitu a edá unu opu de agricultura, carele inse a fostu menitu mai vertosu pentru scólele popularie. Acestu propusu inse nu mi-l'am potutu impliní pana acumu din mai multe cause ponderóse; si adeca dupa-ce am venitu in acést'a tíera, in carea intru adeveru infloresce agricultur'a, am avutu ocaziune din dí in dí a mai esperiá multe pre acestu terenu; si din asta cauza mi-am propusu a amená edarea unui opu de agricultura si economía pre câtv'a tempu, ce am facutu cu atátu mai vertosu, cà spre acést'a am fostu provocatu decâtra unii dd. respectabili. Speru inse, cà nu va trece multu tempu, si o. publicu romanu va primí unu opu de agricultura si economía precâtu se póte mai completu. Dara acest'a nu va fí menitu pentru scóle popularie numai, ci pentru ómeni maturi si practici; va cuprinde inse in sine si unele notiție pentru docinti, ca acesti'a se scia, cumu au de a propune agricultur'a si in scólele popularie, totu din acelu manualu, dupa regulele metodice de instructiune.

Dee Ceriulu, ca se nu sentímu inca indelungu dorerea, vediendu numerós'a tenerime talentata a tieraniloru nostri fara a se inpartasi dupa cuvientia dintru instructiunea in cele ce se tienu strictu de profesiunea loru; deórace agricultorulu e asia-dícundu temeulu statului si alu natiuniloru, deci inflorindu agricultur'a, va inflorí statulu, patri'a si natiunea!

Prag'a, in Marte 1867.

Stefanu Popu,

agricultoriu practicú censuratu si audítoriu de pedagogía.

Premie pentru preoti si docinti,

seau cumu se ne formámu „clasa midilócía,“ *clasa de industriari?*

Se parasimu pentru unu minutu dogmele si canónele, si se ne ocupámu nitielu cu realitatea viatiei de tóte dílele. Prin acést'a nu voimu a desertá cumv'a in táber'a materialistiloru, carea in tempulu nostru si asia e destulu de mare; nici credemu a vení in órecare colisiune cu devis'a fóiei nóstre, ceea ce e: represintarea intereselor atátu spirituali câtu si materiali ale beseriei nóstre romanesci, cari au fostu totdeún'a strinsu unite cu interesele natiunei. Beserie'a romana in insoçire fidela cu natiunea romana, porurea la-olalta au trasu si in bine si in reu; ele si de aci incolo au se purcéda mana in mana. —

Poporulu romanu n'are, seau mai n'are asia-numita clasa de midilocu, va-se-dica de industriari, comercianti, meseriasi. Agricultur'a ori intieleginti'a superióra: asta e totu ceea ce compune lantiuitulu ocupatiuniloru sociali in sinulu natunei romane. Romanulu tieranu pana ieri-alalta, chiaru desí aveá modru, déca inse i lipsiá speranti'a de a poté face din haiatulu seu popa, mai bine nice nu lu dá la carte. Romanulu tieranu pre cele mai multe locuri si pana in diu'a de adi se pórtá, putere-amu díce, cu óresicare antipatiá, cu óresicare recéla si instrainare càtra orice meseriá seau profesiune industrialá. Si óre de unde vine acést'a? Nascutu-s'a si incuibatu-s'a dins'a in anim'a lui óre sub inriurinti'a ignorantiei si a celoralalte calamitati din trecutu, cari lu tienura atâtea vécuri legatu de glía; seau cà dóra dins'a e o trasura remasa din caractrul gloriosiloru strabuni, la cari beliduci ca unu Cincinatu se chiamáu de la córnelu aratrului, si la cari dí's'a „aut Caesar aut nihil“ capetá generalitatea de proverbu? Póte cà si un'a si alt'a.

Dara lucrulu nu póte mierge totu asia. Necesitatea neaperata si strigátoria, de a ne formá si noi clas'a din vorba, nu se póte negá; deórace lips'a ei o sentímu pre totu pasiulu, defectulu ei ne inpiedeca nespusu de tare la tóta eventualitatea mai momentósa. Mosiórele agricultoriloru romani, adeseori si altcumu fórte marginite in estinsiunea loru, cu mórtea proprietariloru parinti cápeta nu arareori câte 5—6 si inca si mai multi eredi, încátu dóra nu preste multu tempu se va poté aplicá si la dinsele ceea, ce ne reportédia Virgiliu despre neajunsele escate pre pamentu in urmarea inmultírei genului omenescu: „Cum jam glandes atque arbuta sacrae deficerent silvae, et victum Dodona negaret.“ (Georgic. lib. I. v. 148. 149.) Preste tóte apoi e tempulu supremu spre a ne ingrigí cu neadormire, ca banulu plugariului romanu spesíndu pentru lipsele lui, — cari in proportiune, ba aórea dorere! si in dispropertiune cu inaintarea lui in civilizatiune, pre dí ce mierge i se inmultiescu si marescu, — se nu intre totu in pung'a meseriásiului strainu; déca dealtmintrea vremu, ca Romanulu se nu remana in veci totu „saténu“ faciá cu Magiarulu ori Némtiulu ori Evreulu „orasianu,“ si déca dorim, ca totalitatea natiunei romane si in privinti'a stárei materiale se propasiésca, ear se nu dee inca si mai inderetru, decâtu unde se afla ea in presinte.

Asiadara ce e de facutu? Respunsulu se pare simplu: a incuragiá tenerimea romana spre inbraçisia-rea maestríelor seau meseríelor de totu soiulu. Din acestu motivu preaintemeiatu a plecatu fara indoiéla

Asociațiunea romana transilvana, candu in un'a din adunările sale generali tinue pana acum a creatu vreo două premii pentru feturi seau calfe de meseriasi (caltunari, croitori, rotari, butnari, fauri, curelari, funari, scl.) de natiunalitate romana, cari voru produce cele mai bune testimonii despre diligintia si propasire in maestria lor, firesce prelunga portare morala corespundiatória.

Aici inse fia-ne iertatu a indegeta ca parere individuala unu altu midilocu, precumu credemu noi, inca si mai eficace, spre a ajunge mai siguru si mai iute la tinenta cestunata. Acesta ar fi prescurtu: a incuragia prin atari premii nu numai pre inbrașiiatori, ci si mai alesu pre cei ce indamna si inpintena pre Romani la inbrașiiarea profesiuniloru industriarie. Si aici cui se nu i vina numaidecātu in minte acelu statu din societatea romana si omenesca preste totu, a carui chiamare e a se ocupá din deregatoriá cu educarea si luminarea poporului, statulu preotiescu si invetiatorescu? — Deci premiu (seau, candu si deca se va poté, si mai multe premii) pentru acei preoti ori invetiatori, cari voru fi in stare a documenta, cumca la svatulu si indemnulu cumu si prin intevenirea lor din parochia ori comun'a respectiva 8—10 teneri romani au inbrașiiatu orecare din aretatele ramuri diverse ale industriei.

Premierea se folosese in evulu nostru mai pre fiacare terenu alu activitatei spiritului omenescu ca unu midilocu recunoscutu de bunu, pentru de a sterni cu succesu o lucrativitate mai intinsiva, emulatiune nobila, si incordare de poteri. Dreptce laudat'a Asociatiune romana ardelena forte intieptiesce escrise in anii trecuti cateva premii si pentru prasirea unui anumitu numeru de fragari. Ci a prasii industriasi romani, noi credemu ca e o lipsa chiaru asia de intetitoria, credemu ca va aduce celu puçinu pre atatea folose, deca nu inca si mai multe, pentru societatea romana, ca prasirea fragarilor. —

A ne ingrigi de pastrarea si inmultirea averei nostre natiunale, ce se compune din averile particulari aflatore in manile totalitatei membriloru corpului natiunale, e o detorintia patriotica romana. Lipsa clasei midilocie, precumu diseram, dupa convingerea nostra e unu feliu de derapenare „sensim sine sensu“ a acelei averi, e asia-dicundu o seracire continua a natiunei romane. Meditandu despre stavilirea estui reu amenintatoriu, acea detorintia patriotica, in legatura cu suvenirea catorva exemple sporadice privitorie la obieptulu atinsu, ne a dictatu puçinele si modestele siruri de façia. Ele pote din cause cuviose se nu castige aprobare deplina in sinulu onoratorulu asociatiuni romane si la alti privati romani, binecuvantati de Ceriu cu averi materiale mai insemnate, pentrucá se incepa efaptuirea ideei acumu respicate. Ele inse, speramu, ca voru afla doritulu echu macaru in animele, de nu a tuturor, celu puçinu a celor mai multi si mai zelosi preoti si docinti romani, provocandu-i la lucrare cu poteri unite in dreptiunea aieptata, — si atunci scrietoriulu acestor'a si insu-si se va senti premiatu.

Dr. G. S.

Sciri scolastice:

I. Din tractulu Bistritiei (partea de jos.)

Acestea puçine orduri cuprindu in sine o scurta descriere a starei scololoru din protopopiatulu nostru, observate cu ocaziunea tineriei examenelor semestrali.

Pote ca multi din oo. cetitori voru cugeta, ca prin acestea voiu descoperi o stare catu se pote de in florita a scololoru nostre depre aici; insa, fia-mi iertatu a vorbi numai adevurul, la noi e cam contrariulu, care reu si are radecin'a in vitregitatea tempului trecut.

Si ore ce a fostu seau este de a face aici façia cu starea nostra scolara cea inca debila? Credu, ca multi aru raspunde la asta catu se pote mai detaiatu; insa io cu nedeprins'a-mi pena voiescu numai atata a areta, ca ce s'a facutu façia cu starea de mai dinainte.

Incatu mi-este cunoscutu tractulu acest'a, deca cu vreo cativa ani mainainte si-ar fi luat u cineva ostenela, a vede starea cea mesera si amarita a scololoru, credu ca, fiendu intrebatu de cineva, i-ar fi fostu greu a raspunde. Aceea dreptu ca nu se pote nega, cumca ici si coloa s'a aflatu si cate o casa de scola, si inca buna; insa, dorere, acele case siedeau mai multu inchise, afara de vreo cateva septemane in tempulu iernei. Altcumu starea materiala a poporului cea decadiuta e de prisos se o descoperu; dara aceea nu ne da unu dreptu eschisivu si dispensatoriu de la propasire, cultivare si inaintare.

Ne potemu insa si noi mai mangaiá, decandu inspectiunea scolara de vreo 2—3 ani si-a luat unu mersu mai activu prin noulu inspectoru scol. tractualu. Greutatele, relele si necesurile, ce s'au fostu incubatu in giurulu acest'a, suntu nenumarate, si numai prin o conducere serioasa si guvernare intielpta se potu delaturá pre incetisioru. Cu vreo 3—4 ani mainainte nu vedeai neci unu preparandu in totu tractulu, deorace solutiunile erau peste mesura mice, cari acum'a s'au mai inbunatatitu, desi totu nu suntu inca corespondentore façia cu cerintele tempului, fiendca multu in 2—3 comune de se urca peste 100 fl. v. a. calculandu-se si cerealile; precandu acum'a uitandu-ne la invetiatorii nostri, potemu dice, ca cea mai mare parte suntu preparandi, si desi nu toti asia ingeniosi, dar cu exceptiunea de 2—3 suntu forte buni.

Totu, ce s'a mai facutu la noi, este aceea, ca de vreo 2—3 ani incepe inainte de inceperea anului scolaru fure din partea inspectoratulu districtualu oficiose provocati toti invetiatorii tractulu la oficiulu protopopescu, spre consultare despre modulu tractarei mai nimerite a invetiamentulu, ca asia barem incatva se avemu si noi o uniformitate in acestu respectu. Acea adunare seau conferintia nu a lipsitu neci in anulu scol. curinte, in luna lui Octobre, durandu doue zile. Inceputulu s'a facutu de inspectorulu districtuale prin o vorbire simburosa si amesurata ordinei zilei despre chiamarea unui educatoriu; dupa aceea fure provocati unii dintre invetiatorii cei mai abili, se propuna din obieptele de invetiamentu sistematice, urmandu desbateri despre chiamarea si calitatile, ce se poftescu intr'unu invetiatoriu, ca asia si cei ce n'au fostu norocosi a fi preparandi, se se destepete in tractarea metodulu celui mai corespondentore de invetiamentu, delaturandu mecanismulu si alte piedece. Inpunendu-li-se in fine strictu din partea presidiulu, ca tote cele, ce se poftescu pentru o scola buna, se si-le castige, conferintia se incheia.

Asteptarea si curiositatea inspectoratulu districtuale in asta privintia a fostu incordata, ca se vedea, ca ore ce efectu voru fi avendu conferintiele nostre invetiatoresci. Deaceea in 4 Marte a. c. a tinentu examenulu de ierna

1. in *Bistritia*. Scol'a de aici se afla din 1847 edificata din lemn, dar deocamdata si acumu pote core-

spunde; deóráce acumu de 1½ anu s'a padimentatu, s'au procuratu scaune bune pentru prunci, cuptoriu corespondietoriu, orologiu, mapa, tabla, mésa si scaunu pentru invetiatoriu; acest'a are casa de locuintia, o tíra de gradina si cev'a lucruri economice. Amblarea prunciloru la scóla e cá m nerégulata, standu Bistriti'a in guvernarea administrativa sub inclitulu magistratu orasiensescu, carele pune puçina insemnatate pre ducerea in deplinire a prescrizeloru referitórie la listele de lenevire, deóráce si in anulu curinte inca neci barem o lista nu s'a executatu; insa conducerea cea intielépta a directorului locale, demna de recunoscintia publica si cu tóta ocasiunea folosita, aduce pre poporu acolo, cá prin tramitarea de buna voia a prunciloru scól'a póte coresponde orísicandu.

Unu invetiatoriu.

(va urmá.)

Corespondintie.

Sabiiu, 25 Marte 1867.

In nru. 5 alu „Sionului rom.“ din a. c. cetîi o corespondintia de datulu Clusiu 8 Fauru 1867, in carea resp.d. corespondinte intre altele afirmandu, cá invetiatur'a religiunei nu se propune la gimnasiéle straine pentru Romani astfeliu, cumu ar cere trebuinti'a, si incercandu-se a si-documentá asertiunea sa in ast'a privintia, totdeodata sub p. c) alu corespondintiei sale serie unele ca acestea: „Prea puçinu (se propune); pentrucá liturgí'a, esplicarea ceremoníeloru basericesci, insemnatatea serbatoriloru, constructiunea basericeleoru, insemnatatea vaseloru si a vestmentelor basericesci, care ar tredî in teneri o atentiune mai mare, unu zelu mai infocatu, nu se propune *nicairi*.“

Déca d. corespondinte díceá, cá numitele obiepte nu se propunu la gimnasiulu din Clusiu, despre carele presupuneámu „a priori“, cá trebue se fia bine informatu, fiendea póte d. sa va ff locuindu chiaru in Clusiu: atunci noi, ca unii mai departati de Clusiu, n'aveámu nemica incontr'a afirmatiunei d. sale. Inse dupa-ce, precumu se vede din susu-citatele pasagio din corespondinti'a d. sale desub p. c), díce, cá „liturgí'a etc. etc. nu se propune *nicairi* (intielegemu la gimnasiéle straine din patria)“: in acestu casu noi, in interesulu adevéru, ne sentímu indetorati, ca cei mai bine si mai deaprópe informati si interesati, a i respunde, cumca asertiunea d. sale cu respectu la aceea, cá liturgí'a gr. cat. etc. *nicairi* nu s'ar propune, nu este fundata pre o informatiune segura si adevérata; cáci noi scimu bine, cá liturgí'a gr. cat. cu tóte pàrtile indicate de d. corespondinte in pasagiele sale p. c) se propune continuu in gimnasiulu c. r. de statu din Sabiiu inca din a. 1854, si noi ne mirám, cumu de, de unu tempu asia indelungatu, nu s'a potutu informá despre acést'a d. corespondinte! Au nu i-a venitu la mana nece unu programu de la gimnasiulu de statu din Sabiiu, de unde se se póta convinge despre acestu adevéru?

E adevéru constatatu dara in fapta, cá liturgí'a gr. cat. cu tóte pàrtile sale se propune in gimnasiulu c. r. de statu din Sabiiu inca din 1854, si cá reverendisimulu d. canonicu Ant. Vestemianu fú celu de antáiu profesoriu de liturgí'a gr. cat., precandu se aflá inca ca parochu gr. cat. in Sabiiu, carele prelanga limb'a romana a propusu acestu obieptu la numitulu gimnasiu cu 2 óre obligate pre septemana pana in 1862, adeca pana candu s'a promovatu de canonicu metropolitanu in Iuliu 1862. De atunci pana in diu'a de asta-di inca se propune regulatu, cu 2 óre pre septeman'a ca *obieptu obligatu*, liturgí'a gr. cat. la gimnasiulu c. r. de statu de aici prin parochulu si protopopulu actuale gr. c. din Sabiiu, si anume in 2 clase gimnasiale.

Si déca voiesce d. corespondinte se se informeze si mai chiaru, noi potemu se i-indicám, inca si manualulu, dupa carele

se propune liturgí'a gr. cat. la susu-numitulu gimnasiu. Acelu manualu este compusu de fostulu profesoriu si parochu gr. cat. alu Sabiiului, acumu canonicu metrop. Ant. Vestemianu, dupa nescari auctori insemnati, anume dupa anglesulu Ioanu Glen-King fostu capelanu la baserie'a anglicana din Petruburgu, si dupa Goar. Dupa acelu manualu in scrisu se propune liturgí'a si acumu. Déca ne ar concede si tempulu si spatiulu acestei foi, apoi noi n'amú lipsí, spre informarea si liniscirea deplina a domnului corespondinte adeseori mentionatu, a i indegetá chiaru si cuprinsulu mai prelargu alu acestui manualu dupa partile si materiile sale. Cu tóte acestea lu potemu asecurá, cumca tóte cele, ce le poftesce si doresce d. sa a se propune teneriloru in gimnasiéle straine, se afla cuprinse in acestu manuale, cumu: esplicarea ceremoníeloru basericesci, constructiunea basericeleoru grecesci, insemnatatea vaseloru si vestmentelor basericesci, insemnatatea serbatoriloru etc. Din acestu obieptu la numitulu gimnasiu cu finea fiacarui anu scol. s'a depusu de la 1854 incóce si se depune si acumu esamenu publicu, si d. corespondinte si-póte aduce aminte, ca in a. 1861 chiaru si o fóia romana inca fece memorare despre unu atare esamenu, laudandu progresulu teneriloru si zelulu respectivului d. profesoriu. — Pentru ast'a cate-dra este si o remuneratiune anuale defipta in 105 fl. v. a. din partea statului, carea a tras'o si o trage in totu anulu profesoriulu resp. in dóue rate, adeca cu finea fiacarui semestru scolasticu.

R.

Budatelecu, lun'a lui Fauru 1867.

(Estrasu.) . . . V. capitulu metropolitanu din Blasiu, precumu este cunoscutu, e inmultítu la numeru de 10 canonici, si macarca unulu demultu a repausatu, nu se silescu a i supliní loculu, despreoparte pentrucá astfeliu se póta mai indelungatu beneficiurile repausatului a le folosí, adeca salariulu a lu inpará intre sine fratiesce, desprealt'a pentrucá se nu duca cumv'a vre-unu spinu intre membrii acelei corporatiuni. *)

. . . La inpartírea ajutorului de 18.000 fl. v. a. intre preotii archidíecesei inca se sternescu destule plangeri. Sum'a parochíelor in tóta archidíeces'a e 719; oci, cari se inpartiescu intru unu anu, suntu 351, asiadara o diumetate din preotímea archidíecesana. Óre nu ar fí mai bine si mai cu svatu, se inpartíesca acelu ajutoriu alternatim, cumu se face in díeces'a Ghierlei? Noi credemu, cá prin atare purcedere aru incetá tanguirile, cari se escu la manipularea de pana acumu, si v. capitulu metropolitanu inca s'ar scutí de inputàrile cele multe, ce i se facu; deóráce i este cunoscutu, cá fórté puçine parochíe avemu intr'atát'a prove-diute cu benefoiuri, cátu cei 50—60 fl. v. a., desí facu o suma micuica, se nu i prinda bine mai la oricare parochu.

Vasiliu Cherechesiu.

Amvonulu.

Se bagám in séma cerintiele tempului!

(cuventare ocasiunala rostita de p. o. d. protopopu gr. c. alu tractului Bistrei, Simeone cavaleru de Balinth, in 27 Diec. 1866, cátra preotii tractuali in sindulu anuale tienutu in Abrudu.)

„Unde suntu doi sean trei adunati intru numele mieu, acolo sum in midloculu lor.“ Mat.

Fratiloru! A sositu diu'a aceea, in carea ne mai potemu vedé unii cu altii fácia la fácia, ne potemu consultá si inpartasí unii cu altii cele ce amu indeplinitu intru

*) La acestea repetímu not'a depre pagin'a 78. Preste aceea noi credemu, cá capitularii blasiani, cei vechi si cei noi, s'au aretatú la tóta ocasiunea cu multu mai devotati binelui publicu, decátu se merite cu dreptu cuventu atari invinuirí. Despre cele 5 promotiuni canonicali de mai anu inca nu se póte díce, cá dóra n'aru fí fostu cele mai nimerite. Red.

acestu anu, spre marirea lui Ddieu, spre inaintarea si fecicirea natiunei nóstre, spre crescerea tenerimei; precumu si a ne consvatuí despre delaturarea piedecelor, cari ne obvinu intru implinirea chiamarei nóstre, ca parinti ai poporului, de la Mantuitoriulu n. I. Christosu portarei nóstre de grigia incredintiati, — dupacumu acelasi mare invetiatoriu ne invétia, dícundu-ne: „*Luati sém'a de voi si de tóta turm'a, intru careu v'a pusu Spiritulu s. a ocarmuí beseric'a, carea cu scumpu sangele seu o-a rescumparatu.*“ Cáci de a fostu vreodata trebuintia de implinirea acestei sante si mari detorie, asta-di, — candu spiritulu tempului cu pasi intetiti inaintéza si ne provóca, — este neaperata trebuintia, ca cu poteri unite se conclucràm si propasímu. Si acést'a mai antáiu intru perfectiunarea nóstra, pentrucà, dupa dis'a latina, „qui non proficit, deficit“; cáci spre a implini cele nóue incredintiate si spre a poté satisface chiamarei nóstre, avemu trebuintia de scientia, carea mai inainte de tóte trebue se ni o acviràm noi insi-ne, déca voimu se o inpartasímu altor'a; deórace neinsusíndu-ni-o acést'a, cade asupr'a nóstra piedéps'a dictata de Ose'a profetulu, carele díce: „*Quoniam scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.*“ Si predreptu; pentrucà nime nu póte dá altor'a aceea, ce insu-si nu are; ear apoi acést'a nu se póte procurá numai prin citirea psalmiloru si a molitveloru seau rogatiuniloru din breviariu (cari inca nu su de a se negligá), ci prin citirea si altoru carti folositorie si a aneleloru celoru edate si edande dupa cerintiele tempului modernu.

La acést'a mi se va respunde póte cu miserí'a si lipsele, cu cari avemu a ne luptá in carier'a acést'a atátu de spinósa si coltiurósa. — Acést'a o recunoscú, Fratiloru! si o-am esperiatu si eu in cursu de 33 ani, decandu sum in vini'a Domnului ca preotu; ba potu díce cu poetulu:

„Eu sum betranu, si rele si nevoi
Am suferitu mai multe decátu voi,
Si nice nu este altulu, cine
Se sentia mai tare decátu mine“;

ci totusi cu silintia, zelu si poteri unite, desí nu de totu, dara multu se potu aleviá, dupa dis'a: „Ajuta-te, cà si Ddieu te va ajutá!“

Acést'a este cea de antáia si de capetenia deregatoriá a unui preotu, si cu acést'a e inpreunata moralitatea si viati'a nemaculata, dupa dis'a scripturei: „*Sacerdotes, qui accedunt ad me, sint casti, ne percutiam eos.*“ De aici apoi urméza cuventulu lui Ddieu, invetiatur'a poporului, spre a si-cunósce calea, pre carea are a mierge; spre dobendirea viatiei eterne; spre a si-cunósce dreptulu seu ca cetatianu si ca fiu alu unei natiuni desine-statatorie; spre a cunósce, cà mai multu nu e hamalulu altor'a, ci este eliberatu din jugulu sclaviei, si cumca pamentulu, care lu stapanesce, desí e alu seu, pre care si pentru care mosi si stramosii sei si-au versatu sangele seu si cu crunte sudori l'au udatu, nu l'a ereditu spre aceea, ca acel'a se lu instraineze prin beuturele cele necumpetate ale vinarsului, carele ca unu morbu epidemicu se latiesce intre poporulu nostru, ci ca acel'a se lu cultive si neatinsu si neinpovoratu se lu lasé urmatoriloru sei. E buna cuadeveratu si frumósa portarea morale si esemplare a unui preotu, inse fàra predicare puçinu folosesce, dupa dis'a unui s. parinte: „*Sacerdotis innocentis absque sermone conversatio tantum exemplo prodest, quantum silentio nocet.*“ (Portarea unui preotu nepatatu, dar fàra invetiatura, pre atát'a folosesce prin esemplulu seu, precátu strica prin tacererea sa). Preotulu este detoriu, ca nu numai din am-

vonu, ci in totu loculu si cu tóta ocasiunea se invetie pre fii sei cei spirituali cu spiritulu blandetieloru, dupacumu díce apostolulu: „*Cu vreme si fàra de vreme.*“

Sciu, cà si in acést'a privintia voiu audí cele mai multe obieptiuni: cà poporulu nu ne asculta, etc. — Se póte cuadeveratu, cà nu toti ne asculta si cà nu toti urméza consiliiele si invetiaturele cele salutari; dara pentru acést'a nu este iertatu a ne abate de la acea santa si mare deregatoriá. Cautati la esemplulu Mantuitoriului. Au n'a predicatu acelu mare invetiatoriu cu tóta poterea cuventului, ba a facutu si minuni? si totusi nu toti ascultá si urmá invetiaturele lui cele salutarie, precumu insu-si se plange: „*De nu asi fi graitu loru si nu asi fi facutu minuni intre dinsic, cari nime altulu n'a facutu, pecatu nu aru avé; ear acumu nu se potu indreptá de pecatulu seu.*“ Aseminea au patítu si apostolii si invetiaceii lui Christosu; dara pentru acést'a totusi n'au incetatu de la chiamarea sa, ci cu sangele loru au sigilatu cele predicate de sine dupa invetiatur'a si indemnulu, care l'au primitu de la invetiatoriulu seu, celu ce i a chiamatu si i a initiatu pre acést'a cariera.

Spre a poté implini tóte cele mai susu díse cu succesu si cu unu resultatu mai favoritoriu si carele se fia ca unu fundamentu, pre carele se se redice edificiuulu celu mare, nu aflu altu espedíentu si mai mare factoru, ca scól'a. Intipuiti-ve, Fratiloru! cà déca ai o gradina, in carea ai seditu pomi, de la cari astepti ca la tempulu seu se ti-aduca frupte folositorie, au nu tóta diu'a economulu celu bunu si intieptu se intórce prelanga arborii cei teneri, cari i a seditu in gradin'a sa? au nu curatia tóte acele plante, prin cari desvoltarea teneriloru sei arbori s'ar impiedecá? au nu primavér'a cea frumósa curatia omidele, cari le usuca suculu si medu'a? — Dara ce facu eu asemenare cu arborii si plantele? cáci cu multu mai presusu este cultivarea omenimei si crescerea tenerimei, pentru carea Christosu si-a versatu sangele seu si despre carea asia díce: „*Lasati pruncii se vina la mine, cà a unor'a ca acesti'a este imperati'a ceriurilor.*“ Déca noi, cei cari suntemu parinti ai poporului, nu ne vomu silí a cresce pre fii nostri cei spirituali, ci i vomu lasá si mai incolo a cresce in statulu naturalu seau in scóle ficte, dupa vechiulu slendrianu: atunci nu suntemu demni a ne numí parintii poporului, ci inpilatorii ace-luiasi, lupi rapitori, cari nu se ingrigescu de pasciunea turmei, ci numai ca se o mulga si tunda, ba demulteori prin viati'a si portarea nóstra cea inmorale i scandalimu; pentru aceea si Christosu in loculu, unde vorbesce despre scandalu, díce: „*Luati sém'a, se nu smintiti pre vreunulu din cei mai mici ai miei; dícu vóue, cà angerii loru porurea vedu faci'a Parintelui meu.*“ Déca noi vomu primí pre umerii nostri acést'a santa si mare chiamare a crescerei tenerimei si o vomu implini cu scumpatate si zelu apostolicu, nu va fi lipsa inca in generatiunea acést'a, ca pruncii se i aducemu la scóla cu jurisdictiunea politica; pentrucà crescundu ei in scientia, relegiune si cunoscenti'a lucrurilor practice, de sine urméza, cà si fii loru i voru cresce aseminea, si atunci posteritatea ne va binecuventá.

Unu preotu, carele pórtá in anim'a sa binele si fecicirea filoru sei sufletesci si preste totu binele si inflo-rirea natiunei sale, ce din seclii a fostu asuprita si calcata, si-pune tóte poteriile intru inaintarea sucrescintei tenerimi, si cunoscundu talentele fiascecarui'a, se stradiesce a indemná pre parintii cei cu stare mai favoritoria, ca pre fii sei cei talentuosi si destepti se i inainteze la scólele mai inalte, eara pre altii la maiestrie, — care

din urma lucrului totdeun'a trebuie a lu' avé inaintea ochiloru nostri; càci prin maiestrie s'ar redicá si dintre noi asia-dís'a clasa de midilocu, in care privintia inca suntemu tare inapoiati si remasi, — spunendu parintiloru, cà deórace depre mosí'a cea puçina, carea o posiede acum'a elu singuru, abia póte traí: dara ce se va alege de aceea, candu se va inpartí in 4—5 seau si mai multe pãrti? aretandu-le cu argumente practice, cumca prin maiestrie se inaintéza cultur'a, civilisati'a si bunastarea materiale.

Este de lipsa mai incolo a indemná pre poporulu nostru, ca si in privinti'a agriculturii inca se urmeze esemplulu natiuniloru celoru mai culte; càci cu metodu-lu, care lu observa asta-di, nu multu va inaintá. Spre acestu scopu este de lipsa, si pana la infientiarea scólei agronomice, a li se cetí unii articuli, cari au esítu de la literatii nostri in acést'a privinti'a.

Mai am inca un'a a ve aduce aminte. Sciti Fratiloru! cu totii, cà noi prin legile din 1863—64 amu intratu in barier'a constitutiunii belei nóstre patrie Transilvani'a, cari prin rostulu Maestatei sale imperatului nostru si mare principe alu Transilvaniei s'au si sanctionatu cu datulu de 26 Octobre, care di in anulu curinte in cele mai multe pãrti ale patriei nóstre s'a serbatu si se va serbá si pre venitoriu ca o serbatóre natiunale, in butulu totururu buheloru, cari nu iubescu lumin'a, si cari seau din principiu egoisticu seau din interesu mãrsiavu s'au opusu din respoteri acestei serbàri, precumu s'au opusu si la infientiarea unei academíe de drepturi si a scólei agronomice. Ce avemu dara in asemenea inpregiuràri de a face? Au dóra noi pentru hatàrulu cãtorv'a pusilanimi, — cari nu suntu „sui juris“, ci mergu numai dupa comanda, neconsiderandu intru nemic'a opiniunca publica, neci istori'a, carea i va crestá amaru la tempulu seu, — in interesulu acestor'a, dîcu, dóra urméza, ca noi se ne invresibimu cu fratii de unu sange, precumu dorescu conducatorii acelei partite separatistice? Ba nu, Fratiloru! Departe se fia de noi tóta ur'a si inparochiarea natiunale! Dincontr'a se dîcemu: „*Dómnne, iérta-le peccatulu, cà nu sciu ce facu!*“ Eara noi dealtaparte se ne silimu pentru sustinerea dreptulu nostru natiunale, din carele neci Deák cu tóta artea oratoríei sale, neci Tisza cu toti „tigrii“ nu ne va scóte. Pentru sustinerea dreptulu nostru avemu se ne luptãmu cu tóta energi'a, si lupt'a cea mai buna si mai corespondietória stã intru infientiarea academíei de drepturi si a scólei agronomice. Inse trebuie se ve aducu aminte de acelu dicteriu, cà „qui vult finem, debet applicare et media,“ si aceste medie suntu contribuirea obolului natiunale pre altariulu natiunei. Eu sum de de acea convingere, cà desí scopulu celu maretiu a datu si va dá preste pedece, ba, spre a aduce jerfa si a taméiã inimiciloru natiunei nóstre, se voru protiapí din respoteri a inpedecá opulu celu maretiu; dara dealtaparte se voru aflá barbati cu zelu adeveratu natiunale, cari voru luá iniciativ'a si voru conlucrá spre infientiarea opului celu maretiu, pre cari cu poteri unite se i sprigionimu. „Et vos, cum vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.“ (*Eara voi, candu veti audí cuventulu lui, nu ve invertosiatí animele vóstre.*) Amin.

Literatura.

Diuarie. In Galati a aparutu „*Tempulu*“, redactatu de dd. Troteanu, P. Borsiu si G. Mihailescu; ese odata pre septemana; pretiulu e unu napoleonu de auru pre

anu, la carele pentru strainatate se mai adauge portulu. — „*Elevulu patriotu*“, diurnalu hebdomadariu comercialu, industrialu si literariu. Prenumerarea cu 74 lei pre anu e de a se tramite la redactiunea fóiei „*Reform'a*“ in Bucuresci. — „*Amiculu poporulu*“, publicatu de d. Sig. V. Popu in Pest'a, inca a inceputu a esí; pretiulu pentru Austri'a 4 fl. v. a. pre anu, pentru Romani'a 1 ducatu imp. — „*Convorbiri literarie*“, aparu la 1. si 15. a fiacarei lune; pretiulu pe anu in Romani'a 1 galbenu, in Austri'a 4 fl. v. a. Scrierea acést'a periodica e a soçietatei literarie „*Junimea*“ din Iasi, carea face urmatoriulu *apelu la auctorii romani*: „Soçietatea literaria „*Junimea*“ din Iasi posiede o tipografia completa, a carei intrebuintiare o pune la dispusetiunea auctoriloru romani cu urmátóriele conditiiuni: 1) Oríce manuscriptu romanescu, a carui oportunitate se va fí constatatu de unu comitetu alesu pentru fiacare opu dintre membrii competinti ai „*Junimei*“, se va inprimá cu chieituiél'a Soçietatei. 2) Din venderea cãrtiloru tiparite Soçietatea si-reserva dreptulu de a se indemnísá, socotindu-si 5 galbeni pentru cól'a de 16 pagine la 1000 esemplarie formatulu Charpentier. Banii reintrati au destinarea de a sierbí la alte publicatiuni de acelasi feliu. 3) Odata Soçietatea indemnísata conformu articulu precedentu, totu venitululu din venderea cãrtiloru este alu auctorului. 4) Administratiunea tipografiei Soçietatei este obligatu faciã cu auctorii de cãrti inprimatè la ea, de a le dá din anu in anu socotéla despre venderea cãrtiloru loru, resp. de a le respunde banii, ce li se cuviniu. 5) Ortografí'a, cu carea se se inprime cãrtile rom. ale Soçietatei, este cea publicata in cartea domnului Maiorescu „*Despre scrierea limbei rom.*“ Cutóteaceste Soçietatea nu inpune ortografí'a ei in modu obligatoriu, ci invita numai pre acei autori, cari aru voi se si-véda inprimatè scrierile altfelu, ca se respice acést'a espresu. 6) Pentru ficsar ea pretiului, cu carele se se venda o carte inprimata, Soçietatea se va intielege totdeun'a cu auctorulu ei. 7) Autorii, cari cu aceste conditiiuni suntu dispusi a se folosí de inlesnirea, ce le presinta Soçietatea prin tipografí'a ei, voru binevoí a adresá manuscriptulu loru la acel'a din membrii Soçietatei, carele este insarcinatu cu administratiunea anuala a tipografiei. (Adres'a: Administratorulu tipografiei Soçietatei „*Junimea*“, casele Bancei.) Membrulu administratoru dà cietantia de primire, inaintéza manuscriptulu in desbaterea Soçietatei si, la casu de primire, se obléga in numele Soçietatei la editarea manuscriptulu sub conditiiunile cuprinse in acestu apelu. 8) Manuscriptele, cari nu voru paré comitetulu Soçietatei apte pentru inprimatu, se voru inapoí indata autoriloru loru. 9) In privinti'a prioritãtei la punerea sub presa voru fí preferite cãrtile pentru usulu scóleloru.“

Ochire prin lumea politica

(din 15—31 Marte.)

Cronica internu. Dupa actele, prin cari s'a inauguratu sistem'a dualistica, pare cà a intratu órecare pausa.

Din pãrtile corónei ungare astadata n'avemu de inregistratu, decãtu cà proieptulu comisiunei de 67 despre afacerile comuni se primí si de dieta cu neinsemnate modificatiuni, si cà Maiestatea sa ar avé intentiune, de a intreprinde cãtu mai curendu o caletoria prin Ardelu. Déca se va adeverí faim'a din urma, Romani ardeleni fara nici o indoéla voru primí pre inaltulu óspe cu bucuri'a, ce deradia din fidelitatea loru fara parechia si amórea nestingibila din piepturile loru càtra preinal-

tiatulu si preaiubitulu loru imperatu, demonstrandu est-modu in faci'a lunei, cumca suntu mátori si politicesce, sciendu ca ómeni constitutiunali a face deosebire intre monarchu si intre sistemele guvernamentali, cari ultime vinu si mergu. Deaceea faci'a cu acestea Romanii, dupa modest'a-ne parere, niciodata si nici adi nu trebuie se stee cu manurile in sinu, asteptandu „dum transeat amnis“, ci se lucre amesuratu marelui adevèru, carele díce, cumca „istori'a o facu ómenii, si destinele ei le îndrépta si diregu ear ómenii!“ — Afara de aceste mai amintimu, cà in diè't'a pestana regimulu promise unu proieptu de lege pentru mai multe càli ferate, intre ele si lini'a Oradea-Clusiu-Brasiovu, si cà totu acolo anticipative se recunoscù districtului Naseudu „ca granitiei militare ungare“ dreptulu de a tramite deputati la diè'ta. Ear ministeriulu pestanu in pripa se apucà si de institutulu postal, intentiunandu a introduce si acolo eschisivu numai limb'a magiara si marce postali magiaresci; precumu si gendarmeri'a in ea se abrogà in Ungari'a, si sierbitiulu facutu de acést'a lu voru impliní de aci inainte deregatoriéle administrative locali.

Despre partea germ.-slava a imperatiéi amintiseràm in nru. tr., cumca pentru diè'tele Boemiei, Moraviei si a Carnioliei (nu Carintiei) s'au scrisu alegeri nóue. Acestea acumu s'au si templat. Ele in colegiurile tieranesci esíra mai totu acelesi, eara prin orasie si in colegiurile proprietariloru mari partit'a germana castigà o majoritate de câtev'a voturi. Astfelu senatulu imperialu veraseminea se va aduná, unde apoi se va constată mai apriatu, déca suntu Germanii austriaci centralisti ori dualisti? deórace ei in tempii din urma se clatinara, ca trestí'a, candu intr'o parte candu intr'alt'a. — Altmintrea ministeriulu partiloru cislaitane inca s'a completatu. Mai resta dara numai formarea super-ministeriului pentru afacerile comuni, candu apoi vomu vedé, déca se va poté díce seau ba si despre ministeriele nóstre, cà „omne trinum perfectum.“

Cronica esterna. Prelanga cestíunea orientala, in privinti'a carei'a poterile europene inca nu se potura invoí la cev'a intreprindere, maicuséma dóue evenimente incórda atentiunea barbatiloru politicei: venderea Luxemburgului si aliantí'a pruso-bavara.

Bismarck adeca subscrise unu tractatu de aliantia defensiva si ofensiva cu Bavari'a inca preatunci, precandu in Prag'a pre Austri'a devinsa o momíá cu acea promisiune, cumca Prusi'a nu va se se estinda de la riulu Menu (Main) mai spre amédi. Acestu tractatu, tie-nutu pana acumu secretu, mai ieri se publicà spre fraparea multor'a. Elu supune militi'a bavara in casu de resbelu sub supracomand'a regelui prusescu, si — deórace esemplulu Bavariei mai cà lu voru urmá si celealalte staturi germane de média-di — astfelu Germani'a dintrodada apare facticu unita ca o potere colosala.

Ducatul Luxemburg face parte din Holandi'a, si pentru poporatiunea sa germana se tieneá si elu de repausat'a confederatiune germ. francfurtana. Pre acestu temeiu Prusi'a pretindeá, ca regele olandesu inca se se alature cu ducatul seu germanu càtra nóu'a confederatiune nordu-germana; elu in sa, ca se scape de ast'a neplacere, presub mana vendù Franciei ducatul. Lasá-voru óre Prusii, ca Franci'a se si-incorporedie acést'a acvisitiune? e o intrebare, carea póte numai dupa-cc armatele franca si prusésca si-voru mesurá poterile pre campulu de lupta, si-va primí respunsulu.

Principele Serbiei caletorí la Costantinopole, spre a multiamí sultanului, càci acést'a scóse din fortaretiel

serbesci garnisón'a turcésca cu unic'a conditiune, ca pre cetatea Belgrad flamur'a turcésca se falfaie si de aci incolo langa cea serbésca.

In Romani'a camer'a decise mutarea curtei de casatiune la Iasi. Se lucre si pentru nescari tractate comerciali intre Austri'a si Romani'a, cumu si pentru asiediarea unui aginte diplomaticu romanescu langa curtea de Vien'a.

Varietáti.

O malitia infernale si calumnia reutatiósa! De la Desiu ni-a venitu scirea positiva si inbucuratoriá, cumca acea faima, carea fói'a magiara „Korunk“ in dílele trecute a publicatu-o ca fapta indeplinita, — despre escortarea unui preotu romanu de la Lapusiu la Desiu, pentrucà si-ar fi ucisu pre sierbitoriu in loculu unui strainu, despre carele supuneá, cà are bani, — e fàra temeiu si e numai calumnia, publicata cu scopu reutatiósu, de a innegrí clerulu romanu. Speràm firmu, cà respectivele ordinariate romane de ambe confesiunile voru fi facutu pasi energiosi la locurile mai inalte, ca incontr'a acestor calumniatori se se aplice tóta rigurositatea legiloru.

Inaintare inbucuratoriá. Din comitatulu Solnoculu interioru amu capetatatu inscientiare privata, cà prin staruinti'a neobosita a domnului jude si curatoru supremu Gabr. Manu edificiuulu scólei principale paritetice din Lapusiu-ung. — unica ca atare in tóta Transilvani'a, fundata pe la a. 1858 prin concurenti'a si ofertele comuneloru din cerculu Lapusiuului si alu Monasturiului din Chioru — in decursulu a loru 3—4 luni va se se striformeze deplinu, asia, càtu de la San-Georzu inainte cele 4 clase de scóla voru se se strapuna in catulu din susu, carele de 8 ani zaceá needificatu, eara tractulu inferioru va se se inchirieze la privati de pravalie pelanga sum'a anualá de 200 fl. Ast'a edificare si adaptare s'a inceputu si acum'a cu bani luati inpromutu decàtra laudatulu d. jude supremu, dupa-cc inpromutulu aplacdatu decàtra v. capitulu alu Ghierlei in suma de 1000 fl. nu s'a realizatu, si o sum'a ceruta din fondurile districtului Naseudu nu s'a inpromutatu. Intre subscriberile si ofertele cele nóue, cu cari in parte se va impliní edificarea, avemu de a insemná, cà il. sa episcopulu Ghierlei cu membrii v. capitulu la-olalta inca au subscrisu spre acestu scopu salutariu 103 fl. v. a. Speràm, cà indata cu finirea adaptàrilor vomu capeté vreo descriere esacta a intemeiarei acelu institutu; pana atunci inca i dorimu din anima zelosulu d. protojude comitatensu multi ani fericiti si multi imitatori ai nobileloru sale fapte!

Necrologia. Comitele supr. alu Aradului, **Georgiu Pop'a**, cuprinsu de friguri tifóse, in 29 Marte a adormitu in Domnulu. In repausatulu au pierdutu Romanii unu anteluptatoriu din cei mai fàra pregetu, unulu din acele caractre asta-di fórte rare, a caroru candóre nici o péta nu o intuneca. Multu-cercatei natiuni romane i-se póte rostí la mormentulu lui cuventele poetului anticitei: „Multis ille bonis flebilis occidit; nulli flebilior, quam tibi!“ — **Nicolau Marcu**, administratorulu monastirei Silvasiuului din Campia, a moritu in 23 Fauru a. c. in etate de 70 de ani. Adormitulu in Domnulu la infientiarea liceului din Blasiu in 1831 a fostu, langa nemoritoriulu S. Barnutiu, primulu profes. de fisica si matematica. Fia -i repausulu linu!

Domnului G. Baritiu, pentru meritele-i natiunali necontestabili, i se tramise cu post'a de adi o nóua adresa de aderintia si veneratiune, subscrisa de vreo 50 teneri rom. studinti la universitátele din Vien'a, Prag'a, Gatz si Zürich in Helveti'a.